HOTĂRÎREA PLENULUI
CURŢII SUPREME DE JUSTIŢIE A REPUBLICII MOLDOVA

Cu privire la practica aplicării de către instanţele judecătoreşti a legislaţiei materiale despre încasarea prejudiciului cauzat prin vătămare a integrităţii corporale sau altă vătămare a sănătăţii ori prin deces

Nr.6 din 04.07.2005

Modificată de:
Hotărîrea Plenului Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova nr.2 din 26.02.2018
Hotărîrea Plenului Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova nr.10 din 22.12.2008

Integritatea fizică a persoanei este un atribut esenţial şi un drept fundamental al persoanei, care în caz de orice vătămare corporală poate pretinde o compensaţie bănească sau de altă natură atît prin sistemul asigurărilor sociale cit şi prin repararea prejudiciului cauzat prin vătămare a integrităţii corporale sau prin altă vătămare a sănătăţii ori prin deces.

În scopul asigurării aplicării corecte şi uniforme de către instanţele judecătoreşti a legislaţiei materiale privind încasarea prejudiciului cauzat prin vătămare a integrităţii corporale sau prin altă vătămare a sănătăţii ori prin deces, Plenul Curţii Supreme de Justiţie, în temeiul art.2 lit.e) şi art.16 lit.d) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiţie, prin prezenta hotărîre dă următoarele explicaţii:

1. La judecarea cauzelor ce ţin de repararea prejudiciului cauzat prin vătămarea sănătăţii se va avea în vedere că raporturile juridice în acest domeniu sînt reglementate, în particular, de următoarele acte normative:

- Constituţia Republicii Moldova – art.47 alin.2;
- Codul civil adoptat prin Legea nr.1107-XV din 06.06.2002 – art.1398-1424 (M.O., nr.82-86/661 din 22.06.2002);
- Codul muncii adoptat prin Legea nr.154-XV din 28.03.2003 – art.196, 222-225, 248, 255, 327-328 (M.O., nr.159-162 din 29.07,2003);
- Legea securităţii şi sănătăţii în muncă nr.186 din 10.07.2008;
- Legea privind modul de recalculare a sumei de compensare a pagubei cauzate angajaţilor în urma mutilării sau a altor vătămări ale sănătăţii în timpul exercitării obligaţiunilor de serviciu nr.278-XIV din 11.02.1999 (M.O., nr.24-25/107 din 11.03.1999);
- Legea cu privire la asigurarea obligatorie de răspundere civilă pentru pagube produse de autovehicule nr.414-XVI din 22.12.2006;
- Regulamentul cu privire la plata de către întreprinderi, organizaţii şi instituţii a indemnizaţiei unice pentru pierderea capacităţii de muncă sau decesul angajatului în urma accidentului de muncă sau unei afecţiuni profesionale, aprobat prin hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr.513 din 11.08.1993 cu modificările şi completările ulterioare (M.O., nr.8/24 din 30.08.1993);

- Acordul privind recunoaşterea reciprocă a drepturilor la repararea prejudiciului cauzat lucrătorilor în urma unei boli profesionale sau a altei vătămări a sănătăţii legate de executarea de către ei a obligaţiilor de serviciu, ratificat prin hotărîrea Parlamentului Republicii Moldova la 16 martie 1995, nr.403 (în vigoare de la 07 octombrie 1995) – M.O., nr.23/238 din 27.04.1995);

- Legea cu privire la asigurarea obligatorie de asistenţă medicală nr.1585-XIII din 27.02.1998 (M.O., nr.38-39/280 din 30.04.1998);

- Legea ocrotirii sănătăţii nr.411-XIII din 28.03.1995, art.19 (MO., nr.34/373 din 22.06.1995);

- Legea privind Inspectoratul de Stat al Muncii nr.140-XV din 10.05.2001 (M.O. nr.68-71/505 din 29.06.2001);

- Legea asigurării pentru accidente de muncă şi boli profesionale nr.756-XIV din 24.12.1999 (M.O., nr.31-33/197 din 23.03.2000);

- Hotărârea Guvernului pentru aprobarea Regulamentului privind modul de cercetare a accidentelor de muncă nr.1361 din 22.12.2005 (M.O. nr.9-12/51 din 20.01.2006);

- Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea Modului de calculare a salariului mediu nr.426 din 26.04.2004 (M.O., nr.73-76/570 din 07.05.2004);

- Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Contractului-tip de acordare a asistenţei medicale (de prestare a serviciilor medicale) în cadrul asigurării obligatorii de asistenţă medicală nr.1636 din 18.12.2002 (M.O., nr.178-181/1792 din 27.12.2002);

- Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Regulamentului de organizare şi funcţionare a Inspectoratului de Stat al Muncii, a structurii şi efectivului-limită nr.788 din 07.10.2013 (M.O. nr.222-227/892 din 11.10.2013);

- Norme pentru elaborarea şi realizarea măsurilor de protecţie a muncii, aprobate de Ministerul Muncii şi Protecţiei Sociale la 16.08.2001, nr.40 (M.O., nr.33-35/70 din 07.03.2002);

- Norme pentru elaborarea Instrucţiunilor de protecţie a muncii, aprobate de Ministerul Muncii şi Protecţiei Sociale la 08.11.2001, nr.54 (M.O., nr.33-35/71 din 07.03.2002);

- Norme pentru organizarea instruirii în materie de protecţie a muncii a personalului din întreprinderi, instituţii, organizaţii, aprobate de Ministerul Muncii şi Protecţiei Sociale la 01.10.2001, nr.49 (M.O., nr.131-132 din 31.10.2001).

Odată cu adoptarea noului Cod civil toate raporturile juridice privind repararea prejudiciului cauzat prin vătămare a integrităţii corporale sau prin altă vătămare a sănătăţii ori prin deces se reglementează de prevederile acestuia.

În acelaşi timp, se va ţine cont că repararea daunei cauzate prin vătămare a integrităţii corporale sau prin altă vătămare a sănătăţii salariatului, ori prin deces al salariatului ca urmare a unui accident de muncă sau a unei boli profesionale, se efectuează şi în conformitate cu Legea asigurării pentru accidentele de muncă şi boli profesionale nr.756-XIV din 24 decembrie 1999, Legea securităţii şi sănătăţii în muncă nr.186 din 10.07.2008, Legea privind modul de recalculare a sumei de compensare a pagubei cauzate angajaţilor în urma mutilării sau a altor vătămări ale

sănătăţii în timpul exercitării obligaţiunilor de serviciu nr.278-XIV din 11.02.99, Regulamentul cu privire la plata de către întreprinderi, organizaţii şi instituţii a indemnizaţiei unice pentru pierderea capacităţii de muncă sau decesul angajatului în urma accidentului de muncă sau unei afecţiuni profesionale, aderat prin hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr.513 din 11.08.93 şi alte acte normative. La producerea prejudiciului ca rezultat al unui accident de muncă sau al unei boli profesionale prevederile Codului civil sînt aplicabile în măsura în care actele normative nominalizate nu contravin prevederilor Codului civil.

Alte legi şi acte normative în vigoare ale Republicii Moldova adoptate pînă la intrarea în vigoare a Codului civil se vor aplica de asemenea în măsura în care nu contravin Codului civil al Republicii Moldova.

În acelaşi timp acţiunea noului Cod civil se extinde numai asupra raporturilor juridice apărute după intrarea în vigoare a acestuia, cu excepţiile stabilite de lege.

Raporturile juridice privind repararea prejudiciului cauzat prin vătămare a integrităţii corporale sau prin altă vătămare a sănătăţii ori prin deces se consideră că au apărut la data la care sînt întrunite toate condiţiile răspunderii delictuale.

La recalcularea plăţilor lunare sau la repararea altor despăgubiri noi apărute, dreptul la acţiune apare la situaţia respectivă, fiind aplicate prevederile actelor normative în vigoare.

De la 12 iunie 2003 nu mai sînt aplicabile Regulile de compensare de către întreprinderi, instituţii, organizaţii a daunei pricinuite muncitorilor şi slujbaşilor prin schilodirea sau altă vătămare a sănătăţii legate de îndeplinirea îndatoririlor de muncă din 03 iulie 1984, aprobate prin hotărîrea Consiliului de Miniştri a fostei URSS şi Instrucţiunea cu privire la ordinea de aplicare a Regulilor din 13 februarie 1985, aprobate prin hotărîrea Goscomtrudului şi Prezidiul VŢSPS al fostei URSS.

[Pct.1 modificat prin Hotărîrea Plenului Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova nr.2 din 26.02.2018]

[Pct.1 modificat prin Hotărîrea Plenului Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova nr.10 din 22.12.2008]

2. Instanţele judecătoreşti, în special, examinează cauzele ce vizează litigiile despre:

a) repararea daunei cauzate prin vătămarea sănătăţii salariaţilor întreprinderilor, instituţiilor şi organizaţiilor, membrilor gospodăriilor agricole, cetăţenilor încadraţi în muncă în baza contractelor de antrepriză şi de mandat de drept civil;

b) repararea daunei cauzate cetăţeanului de către o organizaţie, indiferent de forma de proprietate cu care el nu se află în raporturi de muncă, precum şi repararea daunei pricinuite victimei de către un cetăţean, inclusiv de un cetăţean-antreprenor;

c) compensarea cheltuielilor suplimentare cauzate prin vătămarea sănătăţii (cheltuielile pentru alimentaţie suplimentară, îngrijire străină, de protejare, procurarea medicamentelor, reciclarea profesională, tratamentul la sanatoriu, inclusiv costul drumului pînă la locul de tratament tur-retur pentru victimă, iar în cazurile necesare şi pentru persoana care o însoţeşte, procurarea mijloacelor de

transport special, reparaţia lor, procurarea benzinei ş.a.), dacă aceste feluri de ajutor nu au fost oferite victimei gratuit; plata achitată victimei de către patron sub formă de indemnizaţie unică;

d) achitarea indemnizaţiei unice de către angajator victimei (salariatului) în legătură cu pierderea capacităţii de muncă sau decesul salariatului în urma unui accident de muncă sau unei afecţiuni profesionale;

e) repararea daunei în legătură cu decesul întreţinătorului;

f) majorarea sau diminuarea cuantumului plăţilor calculate la repararea daunei în caz de schimbare a gradului de pierdere a capacităţii de muncă, de schimbare a numărului de persoane care dispun de dreptul la despăgubire a daunei în caz de pierdere a întreţinătorului;

g) recalcularea despăgubirii daunei cauzate prin vătămarea sănătăţii în dependenţă de creşterea reală a salariului mediu pe ţară în modul stabilit de lege;

h) acordarea plăţilor pentru repararea daunei cauzate prin vătămarea sănătăţii pe un termen nou după examenul medical;

i) repararea prejudiciului cauzat sănătăţii de către animale, prin surparea construcţiei sau prin scurgere din construcţie şi alte cazuri.

3. Instanţele de judecată vor avea în vedere faptul că răspunderea pentru prejudiciul cauzat prin vătămare a integrităţii corporale sau prin altă vătămare a sănătăţii este o răspundere delictuală, care trebuie să,conţină în sine următoarele condiţii generale, inclusiv şi în cazurile vătămării sănătăţii în timpul executării obligaţiunilor de serviciu:

- existenţa unei fapte ilicite, adică 6 acţiune sau inacţiune care are ca rezultat încălcarea drepturilor subiective sau interesele legitime ale unei persoane;

- existenţa unui prejudiciu care constă în rezultatul sau efectul negativ suferit de o persoană prin vătămare a integrităţii corporale sau prin altă vătămare a sănătăţii ori prin deces datorită faptei ilicite săvîrşite de o altă persoană sau ca urmare a "daunei cauzate" de un animal sau prin surparea construcţiei, pentru care persoana este ţinută să răspundă;

- legătura de cauzalitate între fapta ilicită şi prejudiciu, adică prejudiciul cauzat sănătăţii să fie o consecinţă a faptei ilicite. Raportul cauzal între fapta ilicită a autorului prejudiciului şi vătămarea sănătăţii are ca urmare pierderea posibilităţii persoanei prejudiciate de a obţine venit;

- existenţa vinovăţiei persoanei care a săvîrşit fapta ilicită;

4. Se specifică că pentru survenirea răspunderii civile a angajatorului pentru dauna cauzată sănătăţii salariaţilor sînt necesare, în afara condiţiilor generale, şi unele condiţii speciale şi anume:

a) la momentul cauzării prejudiciului să existe raporturi de muncă între angajator şi salariat;

b) prejudiciul să fi fost cauzat salariatului în timpul şi în legătură cu executarea obligaţiunilor de serviciu.

Caracterul ilicit al faptei angajatorului constă în crearea unor condiţii dăunătoare de muncă, în nerespectarea normelor de protecţie a muncii şi a cerinţelor securităţii, în neasigurarea securităţii şi igienei muncii.

Se va ţine cont de faptul că, angajatorul nu va purta răspundere pentru dauna cauzată sănătăţii salariaţilor în afara timpului de lucru şi în lipsa executării de către salariaţi a obligaţiilor de muncă. Răspunderea angajatorului nu va avea loc în perioada suspendării contractului individual de muncă în circumstanţele prevăzute de art.76 Codul muncii.

Prejudiciul cauzat salariatului aflat în deplasare de serviciu se va repara de angajator la modul general prevăzut de legislaţie.

5. Potrivit art.1398 alin.(4) şi art.1401 alin.(1) Cod civil, caracterul ilicit al faptei se înlătură în cazul în care prejudiciul a fost cauzat;

a) la rugămintea sau cu consimţământul persoanei vătămate şi dacă fapta autorului nu vine în contradicţie cu normele de etică şi morală;

b) de persoana care s-a aflat în stare de legitimă apărare dacă nu a depăşit limitele ei.

În cazul în care prejudiciul a fost cauzat la rugămintea sau cu consimţământul persoanei vătămate exonerarea de răspundere poate avea loc numai cu condiţia ca, înainte de producerea faptei, victima a fost de acord cu un anumit mod de a acţiona al autorului şi dacă fapta prejudiciabilă a fost săvîrşită cu o culpă uşoară şi nu în cazul cînd fapta a fost săvîrşită cu intenţie ori cu o culpă gravă. Astfel, clauza de iresponsabilitate în cazul consimţământului persoanei vătămate la cauzarea de prejudiciu sănătăţii poate fi valabilă la producerea vătămărilor lipsite de gravitate sau în măgura în care asemenea acţiuni ar fi îndreptăţite prin scopul lor şi nu ar veni în contradicţie cu normele de etică şi morală.

În sensul prezentei hotărîri prin legitimă apărare se va înţelege fapta săvîrşită în scop de apărare a vieţii, integrităţii corporale, sănătăţii, libertăţii sau bunurilor celui care se apără sau altei persoane, sau unui interes public împotriva atacului ilicit al unei alte persoane, fapta prin care se cauzează agresorului un prejudiciu.

În cazul în care persoana aflată în legitimă apărare a depăşit limitele ei, prejudiciul cauzat atacatorului urmează să fie reparat în mod proporţional cu culpa apărătorului. Gravitatea culpei persoanei care se afla în legitimă apărare şi care a depăşit limitele legitimei apărări se apreciază de instanţă ţinîndu-se cont de circumstanţele cauzei, de comportamentul părţilor şi de alte împrejurări concrete ale incidentului, în rezultatul cărui s-a cauzat prejudiciu sănătăţii părţii vătămate.

Dacă în timpul apărării împotriva unui atac injust s-a cauzat prejudiciu unui terţ, prejudiciul urmează să fie reparat de atacator.

6. Se va ţine cont că potrivit art.1402 CC prejudiciul cauzat de o persoană în stare de extremă necesitate urmează a fi reparat de ea.

Prin stare de extremă necesitate se va înţelege fapta săvîrşită pentru a salva de la un pericol iminent viaţa, integritatea corporală, sănătatea sau un bun important al autorului sau altei persoane, ori un interes public care, potrivit împrejurărilor, nu putea fi înlăturat altfel, fapta prin care s-a pricinuit astfel un prejudiciu. Starea de extremă necesitate nu înlătură caracterul ilicit al faptei, însă luînd în consideraţie împrejurările în care a fost cauzat prejudiciul, instanţa judecătorească poate obliga la repararea lui terţul în al cărui interes a acţionat autorul prejudiciului sau poate exonera de obligaţia de reparare, integral sau parţial, atît autorul prejudiciului, cît şi terţa persoană.

Prejudiciul produs în urma stingerii sau localizării unui incendiu va fi reparat de autorul incendiului. În asemenea situaţie fapta celui care stinge incendiul şi prin care s-a cauzat un prejudiciu sănătăţii altei persoane trebuie să conţină trăsăturile caracteristice unei fapte majore, să fie inevitabilă şi imprevizibilă, iar acţiunile de stingere a incendiului nu trebuie să fie disproporţionate cu acţiunile de cauzare a prejudiciului.

În caz contrar se angajează răspunderea solidară a autorului incendiului şi a celui care a stins incendiul.

7. Instanţele de judecată vor ţine cont de faptul că în conformitate cu art.1409 Cod civil, deşi persoana cu capacitate de exerciţiu, care a cauzat un prejudiciu, aflîndu-se în imposibilitatea de a conştientiza sau dirija acţiunile sale, nu răspunde pentru acţiunile sale, dacă prejudiciul este cauzat vieţii sau sănătăţii, instanţa de judecată este în drept, ţinînd cont de starea materială a persoanei vătămate şi a autorului prejudiciului, precum şi de alte circumstanţe, să-l oblige pe acesta la reparaţia integrală sau parţială a prejudiciului, în cuantumul şi condiţiile prevăzute de art.1418, 1419 Cod civil.

Prin incapacitate de a conştientiza sau dirija acţiunile sale nu se are în vedere persoana declarată incapabilă sau limitată în capacitate de exerciţiu ci starea psihică a persoanei în momentul săvîrşirii faptei ilicite, determinată de circumstanţele concrete ale situaţiei.

8. Potrivit prevederilor art.1411 Cod civil proprietarul unui animal sau persoana care se serveşte de animal în timpul serviciului răspunde de prejudiciul cauzat de acesta sănătăţii altei persoane prin comportamentul animalului, fie că animalul se află în paza sa, fie că a scăpat de sub pază. Persoana care, în baza contractului încheiat cu posesorul (proprietarul) animalului în conformitate cu legea, şi-a asumat obligaţia de a supraveghea animalul răspunde pentru prejudiciul cauzat de acesta dacă nu demonstrează nevinovăţia sa.

Paza juridică a unui animal poate fi transmisă de proprietar altei persoane în temeiul unui drept de uzufruct, printr-un contract de locaţiune, de comodat etc., răspunderea juridică pentru prejudiciul cauzat revenind astfel uzufructuarului, chiriaşului, comodatarului etc.

Se va ţine cont că prin excepţia prevăzută la art.1411 alin.(1) Cod civil obligaţia de reparare a prejudiciului nu apare dacă prejudiciul a fost cauzat de o categorie strictă de animale şi anume de animalele domestice predestinate pentru folosirea lor în activitatea de întreprinzător sau în altă activitate a proprietarului sau posesorului pentru obţinerea de mijloace pentru întreţinere şi dacă proprietarul sau posesorul animalelor respective au asigurat grija cuvenită pentru supravegherea animalelor, iar prejudiciul a fost cauzat din însăşi vina sau neatenţia (neglijenţa) părţii vătămate. În sensul declarat posesorul sau proprietarul animalelor poartă răspundere pentru prejudiciul cauzat doar în cazul existenţei condiţiilor generale pentru răspunderea delictuală.

Astfel, se va avea în vedere, că răspunderea reglementată de art.1411 CC se aplică numai în cazul prejudiciilor cauzate de animale care se află în paza juridică a unei persoane, asupra lor putînd fi exercitată, în mod independent, o putere de dirijare, control şi supraveghere. Fac parte din această categorie toate animalele

domestice, inclusiv şi păsările, indiferent de specie, şi animalele sălbatice care trăiesc în captivitate în grădini zoologice, circuri, menagerii, complexe de creştere a vînatului sau crescătorii de vînat autorizate.

9. Prin prevederile art.1412, 1413 Cod civil se determină răspunderea pentru prejudiciul cauzat, inclusiv şi sănătăţii, în cazul surpării unei construcţii în întregime sau parţiale şi în cazul căderii sau scurgerii din construcţie.

Prin surpare se va avea în vedere dărîmarea, dezagregarea sau desprinderea şi căderea din construcţie (edificiu, imobil) a unor elemente componente ale acesteia sub influenţa propriei greutăţi, a greutăţii oamenilor sau lucrurilor aflate în construcţie sau sub acţiunea forţelor naturii (ploi torenţiale, zăpadă, îngheţ etc.).

Se va ţine cont că în cazul surpării în întregime sau parţiale a unei construcţii cînd în rezultatul lipsei de întreţinere corespunzătoare sau al unui viciu de construcţie, repararea prejudiciului cauzat sănătăţii unor altor persoane o va face proprietarul construcţiei.

Dacă construcţia este transmisă în folosinţă de către proprietar unei alte persoane , care prin contract s-a obligat să o întreţină în stare corespunzătoare, posesorul va răspunde în mod solidar cu proprietarul pentru prejudiciul cauzat prin surparea parţială sau în întregime a construcţiei.

Se va avea în vedere că în cazul producerii prejudiciului sănătăţii persoanelor prin faptul căderii sau scurgerii din construcţie, răspunderea o poartă posesorul construcţiei. Ultimul va avea drept de regres dacă vinovatul nemijlocit de cauzare de prejudiciu este un terţ.

Prejudiciul nu se va repara dacă căderea sau scurgerea din construcţie s-a produs prin forţa majoră sau din culpa celui prejudiciat.

10. La judecarea cauzelor ce ţin de recuperarea prejudiciului cauzat sănătăţii instanţele vor ţine cont că, potrivit art.1410 Cod civil persoanele a căror activitate este legată de un izvor de pericol sporit pentru lumea înconjurătoare (exploatarea vehiculelor, a instalaţiilor, mecanismelor, folosirea energiei electrice, a substanţelor explozibile, efectuarea lucrărilor de construcţie etc.) au obligaţia să repare prejudiciul cauzat de izvorul de pericol sporit dacă nu demonstrează că prejudiciul se datorează unei forţe majore sau s-a produs din intenţia persoanei vătămate.

În principiu, toate izvoarele de pericol sporit pot fi împărţite în următoarele grupe:

- fizico-mecanice (automobile, transportul feroviar, navele maritime şi cele fluviale, Utilajul întreprinderilor industriale, echipamentul şi agregatele de tensiune înaltă, instalaţiile de termoficare, instalaţiile de la şantierele de construcţie etc.);
- fizico-chimice (toate obiectele cu efect radioactiv);
- chimice (substanţe otrăvitoare, explozibile, inflamabile, inclusiv buteliile cu gaz etc.);
- biologice (microorganisme, animale sălbatice în captivitate).

Se va ţine cont că pericolul sporit al unor obiecte pentru lumea înconjurătoare poate avea loc în majoritatea cazurilor în procesul lor de exploatare (vehicule, mecanisme, instalaţii etc.) sau în cazul cînd unele din ele prin sine prezintă un

pericol sporit pentru societate (obiectele radioactive, explozive, inflamative etc.) în timpul păstrării, transportării sau utilizării lor.

În sensul menţionat nu poate fi considerat izvor de pericol sporit automobilul în stare de staţionare cu motorul funcţionînd în cazul otrăvirii cu gaze de eşapament a persoanelor aflate în el.

De asemenea, nu pot fi clasificate ca izvor de pericol sporit produsele farmaceutice în cazul otrăvirii prin folosirea lor în cantităţi mari, armele aflate în dotare în mod legal, etc.

11. Se specifică că răspunderea întreprinderii, organizaţiei, instituţiei pentru cauzarea daunei sănătăţii, la modul general, survine doar atunci cînd s-a făcut vinovată de daună. În situaţia cauzării prejudiciului de un izvor de pericol sporit întreprinderea, instituţia, organizaţia se exonerează de răspundere numai dacă prejudiciul se datorează unei forţe majore sau s-a produs din intenţia persoanei vătămate de a-şi cauza daune sănătăţii.

Intenţia ca formă a vinovăţiei părţii vătămate poate fi exprimată sub formă directă (atunci cînd persoana vătămată îşi dădea seama că acţiunile sale pot produce daune sănătăţii şi ea în mod intenţionat a dorit aceasta) şi sub formă indirectă (atunci cînd persoana vătămată îşi dădea seama de primejdie şi era în stare să prevadă că acţiunile sale pot produce daune şi ea în mod conştient a admis aceasta).

Astfel, instanţele de judecată pot exonera de răspundere posesorul izvorului de pericol sporit sau pot micşora cuantumul pagubei chiar şi în cazul în care nu există intenţia directă a persoanei vătămate de a-şi cauza daune sănătăţii, dar există o vină gravă a acesteia sub formă de intenţie indirectă (a sări din automobilul în plină viteză fără a preîntîmpina şoferul să oprească, a trece intersecţia la culoarea roşie a semaforului sau în alte locuri neregulamentar, a admite o neglijenţă simplă prin neasigurarea cu lanţul de asigurare la lucrări de montaj şi alte acţiuni similare).

12. În baza prevederilor legale enunţate posesor al izvorului pericolului sporit poate fi persoana fizică sau persoana juridică care administrează izvorul:

- cu drept de proprietate;
- cu drept de gestiune;
- cu drept de administrare operativă;
- cu drept de administrare fiduciară;
- prin contractul de arendă sau locaţiune;
- prin procură,
- printr-o hotărîre a organului competent privind transmiterea izvorului în folosinţă temporară şi a altor temeiuri.

Astfel, posedarea şi exploatarea izvorului de pericol sporit în baza unor contracte civile sau a altor titluri legale, care presupun trecerea posesiei, generează răspunderea pentru prejudiciul cauzat de un izvor de pericol sporit de către noul posesor.

Se va ţine cont că posesor al izvorului de pericol sporit este persoana fizică sau juridică care exploatează izvorul de pericol sporit în baza dreptului de proprietate sau în baza unui act juridic perfectat în conformitate cu legea. Actul

juridic legal poate fi sub formă verbală (de exemplu, transmiterea unui automobil cu toate documentele respective unei persoane care deţine permisul de conducere respectiv) şi în scris în cazurile prevăzute de lege. Nu se consideră posesiune legală transmiterea unui izvor de pericol sporit minorilor, care nu au dreptul de a conduce mijlocul de transport respectiv, precum şi persoanelor în stare de ebrietate.

Prin urmare, în cazul în care s-a constatat că posesorul administrează izvorul pericolului sporit în baza uneia din circumstanţele menţionate, în baza unui act juridic legal, la apariţia litigiului răspunzător pentru cauzarea prejudiciului este posesorul izvorului de pericol sporit şi nu va fi obligatoriu ca proprietarul să fie atras în calitate de pîrît, întrucît subiectul răspunderii este posesorul.

Se va lua în vedere că dreptul de a da procură pentru conducerea unui mijloc de transport nu este condiţionat de faptul dacă cel căruia i se încredinţează automobilul dispune de permis de conducere, de aceea în cazul cauzării de daune sănătăţii răspunzător va fi posesorul legal al mijlocului de transport în baza procurii chiar în lipsa permisului de conducere.

În cazurile transmiterii neregulamentare a izvorului de pericol sporit altor persoane, răspunzător pentru prejudiciul cauzat va fi proprietarul bunului sau cel care îl avea în posesiune legală.

13. Nu este recunoscută posesor al sursei de pericol sporit persoana care deserveşte mijlocul de transport sau îl conduce în virtutea raporturilor de muncă cu posesorul sursei. De aceea, în cazul în care mijlocul de transport este transmis în baza procurii de către o întreprindere sau o persoană privată unui şofer profesionist, răspunderea pentru daună o poartă arendatorul (persoana care a eliberat procura), dacă şoferul a exercitat de fapt obligaţiunile de muncă şi a acţionat în interesul proprietarului.

Dacă obiect al contractului de locaţiune sînt mijloacele de transport cu echipaj, prejudiciul cauzat unei persoane în urma accidentului rutier este reparat de persoana care dă în arendă ca posesor al izvorului de pericol sporit, care, la rîndul său, în ordine de regres, poate cere restituirea de la arendaş.

Pentru prejudiciul cauzat de izvorul de pericol sporit care se află în exploatarea salariatului în virtutea raporturilor de muncă cu posesorul, salariatul răspunde faţă de angajatorul său potrivit reglementărilor dreptului muncii, care prevăd răspunderea materială în prezenţa vinovăţiei salariatului (art.337-339 Codul muncii).

14. Este de menţionat faptul că, noul Cod civil prevede modalitatea de răspundere pentru prejudiciul cauzat în cazul ieşirii izvorului de pericol sporit din posesia posesorului legal în rezultatul acţiunilor ilicite ale terţelor persoane.

Astfel, potrivit art.1410 alin.(3) Cod civil posesorul izvorului de pericol sporit nu răspunde pentru prejudiciul cauzat dacă demonstrează că izvorul a ieşit din posesia lui ca urmare a acţiunilor ilicite ale unor terţi. în acest caz, răspunderea revine persoanei care a dobîndit în mod ilicit izvorul de pericol sporit.

În acelaşi timp, dacă izvorul de pericol sporit a ieşit din posesia posesorului legal nu numai în rezultatul acţiunilor ilicite ale terţelor persoane, ci şi ca urmare a faptei vinovate a posesorului legal, va fi angajată atît răspunderea posesorului legal cît şi răspunderea posesorului ilegal, legislaţia prevăzînd în acest sens recuperarea

daunei de către ambele persoane în mod solidar, ca o răspundere cauzată de mai multe persoane în comun.

15. Dacă vătămarea sănătăţii a fost cauzată în urma coliziunii dintre surse de pericol sporit, în cadrul soluţionării chestiunii privind repararea daunei pricinuite trebuie să se ţină cont de următoarele criterii:

a) dauna cauzată unui posesor din vina altuia este reparată de cel vinovat;

b) în caz că este vinovat numai posesorul, căruia i s-a cauzat o daună, dauna nu-i este despăgubită;

c) în cazul în care vinovaţi sînt ambii posesori, cuantumul despăgubirilor se stabileşte proporţional cu gradul de vinovăţie al fiecăruia;

d) în cazul în care ambii posesori de surse de pericol sporit nu s-au făcut vinovaţi de cauzarea reciprocă a daunei (indiferent de mărimea ei) nici unul dintre ei nu are dreptul la despăgubire.

În cazurile în care posesorii de surse de pericol sporit au cauzat în comun daune altor persoane, ei poartă răspundere solidară în faţa victimei.

16. La soluţionarea litigiilor ce ţin de recuperarea daunei cauzate sănătăţii în cazul în care izvorul de pericol sporit se află în proprietatea comună pe cote părţi a cîtorva persoane, instanţele de judecată vor avea în vedere că în asemenea cazuri debitor va fi coproprietarul care va întruni criteriile generale juridic şi material) ale răspunderii delictuale, adică cel care poseda şi exploata izvorul de pericol sporit în momentul cauzării prejudiciului. Coproprietarii care nu efectuau exploatarea izvorului de pericol sporit în momentul cauzării prejudiciului nu pot fi traşi la răspundere civilă, deoarece nu au săvîrşit fapta ilicită.

Se va ţine cont de faptul că potrivit art.366 Cod civil proprietatea care aparţine concomitent mai multor persoane fără ca vreuna dintre ele să fie titularul unei cote-părţi ideale din bunul comun, proprietatea este comună în devălmăşie.

În situaţia în care prejudiciul adus sănătăţii este cauzat de un izvor de pericol sporit proprietate în devălmăşie, răspunderea pentru dauna cauzată o poartă posesorul de fapt al izvorului de pericol sporit la momentul cauzării daunei, reieşind din prevederile legii că fapta ilicită este o condiţie necesară pentru producerea răspunderii pentru prejudiciul cauzat şi răspunde-ea se angajează nu pentru posedarea unei părţi din bunul indivizibil dar pentru cauzarea de prejudicii în procesul exploatării lui.

17. Se va avea în vedere că, condiţiile necesare pentru survenirea răspunderii civile a angajatorului pentru prejudiciul cauzat în timpul obligaţiunilor de serviciu dispun de trăsături esenţiale condiţionate de existenţa raporturilor de muncă, şi că prejudiciul să fi fost cauzat salariatului în timpul şi în legătură cu executarea obligaţiunilor de serviciu.

În acelaşi timp se specifică că vătămarea sănătăţii salariatului se consideră că a avut loc în legătură cu executarea obligaţiunilor de serviciu, dacă ea este rezultatul activităţii de producţie a angajatorului şi a apărut în locul unde angajatorul era obligat să asigure condiţii de muncă inofensive, în special:

- pe teritoriul întreprinderii, instituţiei, organizaţiei, indiferent de faptul dacă prejudiciul a fost cauzat salariatului la locul de muncă, în timpul executării obligaţiilor de serviciu sau în alte împrejurări;

- în afara teritoriului, dar în timpul executării obligaţiilor de serviciu, dacă angajatorul era obligat sa asigure condiţii inofensive de muncă;

- în timpul deplasării de la domiciliu la locul de muncă şi invers cu mijlocul de transport al angajatorului.

Conform Regulamentului privind modul de cercetare a accidentelor de muncă, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.1361 din 22.12.2005 prin accident de muncă se înţelege evenimentul care a produs vătămarea violentă a organismului salariatului (leziune, stres psihologic, electrocutare, arsură, degerare, asfixiere, intoxicaţie acută profesională, leziuni corporale, provocate de insecte şi animale, de calamităţi naturale etc.) ca urmare a acţiunii unui factor de risc propriu (însuşire, stare, proces, fenomen, comportament) unui element al sistemului de muncă (executant, sarcini de muncă, mijloace de producţie, mediu de muncă), provocînd pierderea temporară sau permanentă a capacităţii de muncă ori decesul salariatului, survenit în timpul:

a) îndeplinirii sarcinii de muncă sau obligaţiilor de serviciu;

b) înainte de începerea sau după încetarea lucrului, cînd salariatul se deplasează, în timp util pentru aceasta, de la intrarea în incinta întreprinderii, instituţiei, organizaţiei pînă, la locul de muncă şi invers, îşi schimbă îmbrăcă mintea personală, echipamentul individual de protecţie şi de lucru şi invers, preia sau predă locul de muncă şi mijloacele de producţie;

c) pauzelor stabilite, cînd salariatul se află pe teritoriul întreprinderii, instituţiei, organizaţiei sau la locul său de muncă, precum şi în timpul frecventării încăperilor sanitaro-igienice sau auxiliare;

d) deplasării de la domiciliu la lucru şi invers cu transportul oferit de întreprindere, instituţie, organizaţie, precum şi în timpul îmbarcării sau debarcării din acest mijloc de transport;

e) deplasării de la întreprinderea, instituţia, organizaţia, la care este încadrat salariatul, pînă la locul de muncă organizat în afara teritoriului întreprinderii, instituţiei, organizaţiei sau pînă la o altă întreprindere, instituţie, organizaţie, sau pînă în altă localitate şi invers, pentru îndeplinirea unei sarcini de muncă sau a obligaţiilor de serviciu, în timpul util pentru aceasta şi pe traseul obişnuit al deplasării, indiferent de modul de deplasare sau mijlocul de transport utilizat;

f) în cadrul participării la acţiuni culturale, sportive sau la alte activităţi organizate de unitate, în baza ordinului sau dispoziţiei, emise de angajator;

g) în cadrul acţiunii întreprinse din proprie iniţiativă pentru prevenirea sau înlăturarea unui pericol ori pentru salvarea altui salariat de la un pericol, în circumstanţele specificate la literele a), b), c), d) şi f) ale prezentului punct;

h) în timpul instruirii de producţie sau practicii profesionale, în bază de contract, încheiat între angajator şi instituţia de învăţământ, între angajator, elevi şi studenţi.

[Pct.17 modificat prin Hotărîrea Plenului Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova nr.2 din 26.02.2018]

18. În cazul în care dauna a fost cauzată lucrătorului la executarea unor munci în altă organizaţie cu care el nu se află în raporturi de muncă, răspunderea pentru

despăgubirea daunei se pune pe seama organizaţiei, din cauza căreia nu au fost asigurate condiţii de muncă nepericuloase.

În cazul în care dauna a fost pricinuită lucrătorului din vina unor terţe persoane care nu sînt angajate ale întreprinderii, sau în timpul de lucru în condiţii obişnuite, în urma unui conflict din motivul unor relaţii personale ostile, şi totodată s-a dovedit că administraţia a asigurat respectarea regulilor de pază a întreprinderii, accesul special nu era prevăzut şi culpa administraţiei pentru cele întâmplate nu a fost stabilită, acţiunea despre despăgubirea daunei urmează a fi respinsă.

În aceste cazuri răspunderea o poartă nemijlocit persoanele vinovate de cauzarea daunei.

Prin accident, în afara muncii, se înţelege un eveniment care a provocat vătămarea violentă a organismului salariatului, chiar dacă s-a produs în timpul de muncă al acestuia, la locul de muncă sau pe teritoriul unităţii, în condiţii neprevăzute la punctul 3 din Regulamentul privind modul de cercetare a accidentelor de muncă, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.1361 din 22.12.2005, cauza directă a căruia este determinată de fapte ce nu au legătură cu îndeplinirea sarcinii de muncă sau obligaţiilor de serviciu (joacă, încăierare, automutilare intenţionată, sinucidere, cazuri de boală latentă şi moarte naturală, folosire a mijloacelor de producţie, în scopuri personale, fără permisiunea angajatorului sau conducătorului, comitere a unui furt din avutul unităţii, angajatorului, persoană fizică, şi altele de acest gen). Activităţile, actele sau faptele menţionate trebuie să fie confirmate prin documente corespunzătoare.

[Pct.18 modificat prin Hotărîrea Plenului Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova nr.2 din 26.02.2018]

19. În conformitate cu art.1418 Cod civil în caz de vătămare a integrităţii corporale sau de altă vătămare a sănătăţii, autorul prejudiciului are obligaţia să compenseze persoanei vătămate salariul sau venitul ratat din cauza pierderii sau reducerii capacităţii de muncă, precum şi cheltuielile suportate în legătură cu vătămarea sănătăţii – de tratament, de alimentaţie suplimentară, de protezare, de îngrijire străină, de cumpărare a unui vehicul special, de reciclare profesională, de tratament sanatorial, incluzînd costul foii sanatoriale, costul biletelor de călătorie tur-retur, inclusiv şi pentru însoţitor în caz de necesitate etc.

Se va ţine cont că prin legea asigurării pentru accidente de muncă şi boli profesionale dreptul de asigurare pentru accidente de muncă şi boii profesionale este garantat de stat, iar în calitate de asigurător pentru accidentele de muncă şi bolile profesionale este Casa Naţională de Asigurări Sociale şi structurile teritoriale ale acesteia.

În conformitate cu Legea menţionată asiguraţii au dreptul la prestaţii şi indemnizaţii de asigurare:

- prestaţii pentru reabilitare medicală, pentru recuperarea capacităţii de muncă, pentru reabilitare profesională, pentru incapacitate temporară de muncă;
- indemnizaţii pentru transferarea temporară la altă muncă, de dizabilitate, de deces, care se acordă şi se achită în conformitate cu legea enunţată.

[Pct.19 modificat prin Hotărîrea Plenului Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova nr.2 din 26.02.2018]

20. În conformitate cu art.1418 alin.(3) Cod civil la de terminarea salariului nerealizat (venitului ratat) nu se iau în consideraţie pensia de invaliditate şi alte indemnizaţii, plătite persoanei vătămate pe linia asigurărilor sociale de stat, acestea din urmă neavînd la recuperarea prejudiciului cauzat sănătăţii o destinaţie compensatorie.

La recuperarea altor cheltuieli (tratament, alimentaţie suplimentară etc.) de asemenea nu se iau în vedere pensia de invaliditate şi alte indemnizaţii din fondul de asigurări sociale, percepute fiind integral sumele confirmate ca despăgubiri pentru prejudiciul cauzat sănătăţii.

În cazul unui accident de muncă sau unei boli profesionale salariaţii, ca persoane asigurate prin sistemul public de asigurări sociale, beneficiază de indemnizaţie lunară pentru incapacitate temporară de muncă echivalată cu 100% din salariul mediu lunar asigurat al asiguratului pe ultimele 6 luni premergătoare lunii în care s-a produs accidentul de muncă sau s-a constatat îmbolnăvirea profesională.

Indemnizaţia pentru incapacitate temporară de muncă se plăteşte pentru primele 20 zile calendaristice calculate de la data pierderii temporare a capacităţii de muncă, de către angajator, din mijloace proprii, iar din a 21-a zi – de către structurile teritoriale ale Casei Naţionale de Asigurări Sociale din mijloacele Fondului de asigurare pentru accidente de muncă şi boli profesionale.

Indemnizaţia pentru incapacitate temporară de muncă se acordă pe un termen de pînă la 180 zile într-un an calendaristic, fiind posibilă de a fi prelungită pe un termen de pînă la 30 zile după care medicul expert al asigurătorului (CNAS) poate propune încadrarea salariatului într-un grad de invaliditate.

Salariaţii care şi-au pierdut total sau cu cel puţin 25% din capacitatea de muncă ca urmare a unui accident de muncă sau a unei boli profesionale, au dreptul la o indemnizaţie de invaliditate lunară ce; se acordă pe toată perioada în care beneficiază de pensie de invaliditate din sistemul public de asigurări sociale.

Cuantumul indemnizaţiei de invaliditate în dependenţă de gradul de invaliditate acordat se calculează în conformitate cu art.16 al Legii asigurării pentru accidente de muncă şi boli profesionale.

[Pct.20 modificat prin Hotărîrea Plenului Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova nr.2 din 26.02.2018]

21. În contextul prevăzut de legislaţie, la soluţionarea litigiilor privind recuperarea daunelor legate de vătămarea sănătăţii ori a integrităţii corporale se va avea în vedere că prejudiciul recuperabil în legătură cu pierderea sau diminuarea capacităţii de muncă cu caracter permanent ori pe o durată de timp ce nu poate fi determinată, se calculează în mod diferit în dependenţă de faptul dacă victima este o persoană majoră sau un minor.

Atunci cînd victima este o persoană majoră încadrată, în muncă, ea va fi îndreptăţită să primească, sub formă de prestaţii periodice veniturile lunare de care

a fost lipsită ca urmare a vătămării suferite. În cazul cînd victima, deşi majoră, nu este încadrată în muncă, stabilirea pagubei şi a despăgubirilor se va face ţinîndu-se cont de veniturile pe care le obţinea ea, dacă ar fi desfăşurat o activitate în interes propriu, inclusiv valoarea prestaţiilor în gospodăria personală, activitatea sa ca muncitor zilier sau în raport de altă ocupaţie, asigurîndu-se astfel repararea integrală a prejudiciului.

În cazul în care victima este un minor, stabilirea despăgubirilor se face ţinîndu-se cont de toate împrejurările de fapt, de situaţia lui concretă, de îngrijirile pe care trebuie să le primească, de cheltuielile care sunt necesare şi efortul suplimentar – fizic şi psihic – pe care victima urma să-l depună în realizarea activităţilor sale de copil, elev şi pentru dobîndirea unei calificări adecvate stării sale de sănătate.

În cuantumul despăgubirilor urmează a fi incluse şi cheltuielile făcute de părinţii minorului vătămat în timpul deplasărilor la spital şi la externare, precum şi contravaloarea retribuţiei neîncasate de către părinţi pentru timpul afectat deplasărilor la unităţile sanitare, procuratură şi instanţa judecătorească.

Dacă prejudiciul cauzat minorului are întindere şi după atingerea de către acesta a majoratului, cuantumul despăgubirilor poate fi mărit, cu încasarea în favoarea victimei, deopotrivă cu alte cheltuieli, a salariului nerealizat în mărimea salariului unui muncitor necalificat din localitatea respectivă.

22. La stabilirea despăgubirilor în cazul în care prin fapta ilicită s-a cauzat moartea unei persoane, în primul rînd se vor lua în calcul toate cheltuielile de îngrijire a victimei înainte de deces şi cheltuielile de înmormîntare, inclusiv legate de serviciile rituale şi bisericeşti, procurarea îmbrăcămintei, în limitele ce nu depăşesc costul acestora în localitatea respectivă confirmate prin probele respective.

Este de menţionat că prin prisma art.1419 alin.(4) Cod civil persoanele obligate să repare prejudiciul cauzat prin deces vor recupera persoanei care a suportat cheltuielile necesare legate de înmormîntare ţinînd cont de statutul social al defunctului cît şi de obiceiurile locale rituale şi bisericeşti.

În afară de cheltuielile menţionate, în cazul decesului salariatului asigurat ca urmare a unui accident de muncă sau a unei boli profesionale, au dreptul la indemnizaţie de deces care se acordă într-o plată fixă, de o singură dată corespunzător numărului şi categoriei persoanelor aflate în întreţinerea asiguratului:

- copiii asiguratului care au vîrsta de pînă la 18 ani sau peste această vârstă sau care fără a depăşi vîrsta de 23 ani, îşi continuă studiile la instituţiile de învăţămînt secundar, mediu de specialitate şi superior (cursuri de zi);
- copiii cu dizabilităţi, indiferent de vârstă;
- soţul (soţia) salariatului, încadrat într-un grad de dizabilitate sau care a atins vîrsta de pensionare;
- soţul sau unul dintre părinţii salariatului decedat sau o altă persoană care la momentul decesului asiguratului nu lucrează şi are în îngrijire copii ai asiguratului sub vîrsta de 3 ani.

Astfel, pentru un copil se stabileşte o indemnizaţie egală cu echivalentul a 5 salarii medii lunare ale asiguratului, calculat pe ultimele 6 luni premergătoare lunii în care s-a produs accidentul de muncă sau a fost constatată îmbolnăvirea profesională dar nu mai puţin de 5 salarii medii lunare pe economie pentru anul premergător în care s-a produs cazul asigurat;

- echivalentul a 8 salarii lunare, calculate în acelaşi mod – pentru doi copii;
- echivalentul a 12 salarii lunare, calculate în acelaşi mod – pentru trei sau mai mulţi copii;
- echivalentul a 3 salarii lunare, calculate în acelaşi mod – pentru soţul supraveţuitor care la momentul decesului salariatului – asigurat era încadrat într-un grad de invaliditate sau a atins vîrsta de pensionare;
- echivalentul a 3 salarii lunare, calculate în acelaşi mod – pentru soţul sau unul dintre părinţii asiguratului care la momentul decesului nu lucrează şi îngrijeşte de copiii asiguratului sub vîrsta de 3 ani.

[Pct.22 modificat prin Hotărîrea Plenului Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova nr.2 din 26.02.2018]

23. În conformitate cu art.1419 Cod civil în cazul decesului persoanei ca urmare a vătămării grave a integrităţii corporale sau a altei vătămări a sănătăţii, dreptul la despăgubirile prevăzute în alin.1 p.19 al prezentei hotărîri îl au:

a) persoanele inapte de muncă, care erau întreţinute de defunct sau care, la data decesului acestuia, aveau dreptul la întreţinere,

b) copilul persoanei născut după decesul ei;

c) unul dintre părinţii, soţul sau un alt membru al familiei defunctului, indiferent dacă este apt pentru muncă sau nu, care nu lucrează şi îngrijeşte de copiii, fraţii şi surorile care erau întreţinuţi de defunct şi care nu au împlinit vîrsta de 14 ani sau care, deşi au împlinit o astfel de vîrsta, au nevoie de îngrijire din cauza sănătăţii, conform avizului organelor medicale abilitate;

d) persoanele care erau întreţinute de defunct şi care au devenit inapte pentru muncă pe parcursul a 5 ani de la decesul lui.

La persoanele întreţinute pot fi raportaţi membrii inapţi pentru muncă ai familiei decedatului întreţinător care au sau nu au un cîştig de sine stătător sau care nu primesc pensie de urmaş, dacă se constată că o parte din cîştigul defunctului, ce revenea fiecăruia dintre ei (persoane întreţinute) constituia sursa principală şi permanentă a mijloacelor de existenţă. Caracterul permanent al întreţinerii presupune că ea nu era întîmplătoare, ci era acordată sistematic, urmînd a fi constatat cu desăvîrşire faptul că defunctul luase asupra sa grija de întreţinere a membrului familiei.

Dreptul la recuperarea daunei îl au şi persoanele care nu se aflau în relaţii de rudenie cu defunctul, dacă ele erau întreţinute de către decedat şi erau inapte de muncă în legătură cu faptul că unor asemenea persoane nu li se stabileşte pensie de urmaş. În acest caz cuantumul despăgubirii constituie partea lor din cîştigul mediu lunar al decedatului.

Astfel, persoana răspunzătoare va fi obligată să despăgubească, sub formă de prestaţii periodice, pe acei care aveau dreptul la întreţinere din partea victimei sau

erau în întreţinerea de fapt a acesteia. Aceste despăgubiri trebuie acordate de la data decesului victimei. Dacă persoanele respective au dreptul la pensie de urmaş, ele vor putea pretinde despăgubiri pentru diferenţa dintre pensia pe care o primesc şi valoarea întreţinerii ce era prestată de victimă.

24. Se va ţine cont de faptul că dreptul la despăgubi re, conform art.1419 alin.(2) Cod civil se recunoaşte:

- minorilor, pînă la împlinirea vîrstei de 18 ani;
- elevilor şi studenţilor care au împlinit 18 ani, pînă la finalizarea studiilor, (cu excepţia studiilor efectuate la secţia fără frecvenţă), în instituţii de învăţămînt, dar cel mult pînă la împlinirea vîrstei de 23 ani;
- femeilor care au împlinit vârsta de 55 de ani şi bărbaţilor care au împlinit vârsta de 60 de ani – pe viaţă;
- persoanelor cu dizabilităţi;
- unuia dintre părinţi, soţului sau unui alt membru al familiei defunctului, ce îngrijeşte de copiii, fraţii şi surorile care erau întreţinuţi de defunct, pînă la împlinirea vîrstei de 14 ani sau pînă la îmbunătăţirea stării sănătăţii, confirmate prin aviz de organele abilitate.

[Pct.24 modificat prin Hotărîrea Plenului Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova nr.2 din 26.02.2018]

25. Se explică că, potrivit art.1420 Cod civil, plata despăgubirilor pentru prejudiciul, cauzat prin vătămare a integrităţii corporale sau prin altă vătămare a sănătăţii ori prin deces, se efectuează în rate lunare, iar în caz dacă există motive întemeiate, la cererea persoanei îndreptăţite de a primi prejudiciul cauzat, ţinîndu-se cont de posibilităţile persoanei responsabila, instanţa judecătorească poate stabili achitarea despăgubirilor în formă de plată unică pentru o perioadă în viitor de cel mult 3 ani.

Plata unică care poate fi încasată ca despăgubire pentru prejudiciul cauzat sănătăţii pe o perioadă în viitor de cel mult 3 ani, se constituie cin compensarea persoanei vătămate a salariului sau a venitului ratat din cauza pierderii sau reducerii capacităţii de muncă, a cheltuielilor de transport, pentru alimentaţie suplimentară, protezare şi îngrijire străină.

Perceperea anticipată a despăgubirilor pe o perioadă de cel mult 3 ani poate avea loc în temeiul unui aviz medical despre posibila prelungire a incapacităţii de muncă şi necesitatea de cheltuieli pentru alimentaţie suplimentară, îngrijire etc. pentru perioada respectivă în viitor.

În acelaşi timp, unele cheltuieli, care vor fi suportate de persoana vătămată din cauza vătămării integrităţii corporale sau altei vătămări a sănătăţii, pot fi compensate prin hotărîre judecătorească cu anticipaţie în baza avizului organului medical abilitat, Compensaţiile anticipate pot fi percepute pentru tratamentul sanatorial în staţiunile balneare din Republica Moldova, inclusiv cele aflate peste hotare sub jurisdicţia Republicii Moldova (costul foii de sanatoriu), pentru bilete de călătorie, inclusiv pentru persoanele însoţitoare în caz de necesitate, pentru procurarea unui mijloc de transport, pentru reciclare profesională etc.

26. În cazul în care, din cauza vătămării integrităţii corporale sau a altei vătămări a sănătăţii, capacitatea de muncă a persoanei vătămate a scăzut faţă de momentul în care i s-a acordat despăgubirea, aceasta are dreptul să solicite un spor al cuantumului despăgubirilor astfel ca despăgubirea acordată suplimentar să asigure repararea integrală a prejudiciilor suferite.

Dimpotrivă, dacă capacitatea de muncă a persoanei vătămate a crescut, persoana obligată să plătească despăgubiri are dreptul să ceară reducerea ei corespunzătoare.

În situaţia micşorării cuantumului despăgubirilor, sumele percepute cu anticipaţie, potrivit prevederilor art.1420 Cod civil, vor fi luate în consideraţie pentru plăţile ulterioare.

Astfel, instanţele de judecată vor avea în vedere că este posibilă majorarea, micşorarea sau sistarea plăţii despăgubirilor stabilite iniţial sub formă de prestaţii periodice, dacă prejudiciul suferit de victimă, ulterior pronunţării hotărîrii judecătoreşti, se măreşte, se micşorează ori nu se mai produce.

Se va ţine cont că în litigiile examinate pînă la intrarea în vigoare a noului Cod civil, în care, în legătură cu vătămarea integrităţii corporale, sau o altă vătămare a sănătăţii, partea pierdută din salariu a fost compensată deplin sau parţial de pensia stabilită sau alte alocaţii sociale, fiind adoptate respectiv hotărîri de respingere sau admitere parţială a cerinţelor de despăgubire. Cerinţele ulterioare întrării în vigoare a Codului civil de despăgubire a salariului nerealizat vor fi admise doar în cazul stării de vătămare a sănătăţii în conformitate cu art.1418 alin.(3) Codul civil.

În cazul unei acţiuni în revendicarea unui prejudiciu nou, neinvocat care nu a fost reparat şi care nici nu a fost solicitat anterior, acţiunea se soluţionează în modul general în baza probelor prezentate în conformitate cu legislaţia în vigoare la momentul apariţiei prejudiciului şi prelungirii acestuia.

27. În cazul în care persoanei i s-a cauzat un prejudiciu moral (suferinţe psihice sau fizice) prin fapte ce atentează la drepturile ei personale nepatrimoniale, precum şi în alte cazuri prevăzute de legislaţie, instanţa de judecată are dreptul să oblige persoana responsabilă la reparaţia prejudiciului prin echivalent bănesc (art.1422 CC).

Instanţele de judecată vor avea în vedere că în cazul vătămării integrităţii corporale sau al altei vătămări a sănătăţii, precum şi în cazurile de deces a victimei, persoanele vătămate au dreptul în conformitate cu art.1422 şi 616 alin.2 Cod civil la repararea prejudiciului nepatrimonial (moral) sub formă de despăgubire în bani în suma stabilită de instanţele judecătoreşti în baza unei aprecieri conforme principiilor echităţii.

Prejudiciul moral se repară doar pentru raporturile juridice (cauzarea vătămării integrităţii corporale sau altei vătămări a sănătăţii ori deces), apărute după intrarea în vigoare a Codului civil (12 iunie 2003), şi se repară pentru fiecare caz o singură dată în mărimea stabilită de instanţă.

Prejudiciul moral se repară indiferent de existenţa şi întinderea prejudiciului patrimonial.

Conform art.1423 CC, mărimea compensaţiei pentru prejudiciul moral se determină de către instanţa judecătorească reieşind din caracterul şi gravitatea suferinţelor psihice şi fizice cauzate persoanei vătămate, de gradul de vinovăţie al autorului prejudiciului, (dacă vinovăţia este condiţie a răspunderii), şi de măsura în care această compensare poate aduce satisfacţie persoanei vătămate.

Caracterul şi gravitatea suferinţelor psihice sau fizice le apreciază instanţa judecătorească, luînd în consideraţie circumstanţele în care a fost cauzat prejudiciul (locul, timpul, vîrsta etc.), precum şi statutul social al persoanei vătămate.

Mărimea prejudiciului moral nu depinde de mărimea prejudiciului material.

28. Instanţele de judecată sînt atenţionate asupra faptului că întreprinderile, organizaţiile şi instituţiile, indiferent de formele lor de proprietate şi de activitate economică, avînd în vedere răspunderea materială a acestora pentru prejudiciile cauzate angajaţilor de accidentele de muncă sau afecţiunile profesionale, în afară de despăgubirile care se efectuează în modul stabilit de lege, au obligaţia, conform art.18 din Legea securităţii şi sănătăţii în muncă, să plătească şi o indemnizaţie unică.

Mărimea indemnizaţiei unice se determină din calculul unui salariu mediu lunar valabil în Republica Moldova pe luna lunii pierderii capacităţii de muncă pentru fiecare procent de pierdere a capacităţii profesionale de muncă, dar nu mai puţin de un salariu mediu anual al persoanei vătămate.

În cazul decesului angajatului, survenit în urma unui accident de muncă sau a unei afecţiuni profesionale, cuantumul indemnizaţiei unice pentru persoanele care beneficiază de acest drept se stabileşte în suma rezultată din înmulţirea salariului mediu anual al celui decedat cu numărul de ani compleţi pe care acesta nu i-a supraveţuit până la vârsta de 62 de ani, dar nu mai puţin decît zece salarii medii anuale.

În cadrul examinării cauzelor privind recuperarea daunei, cauzate de apariţia la lucrător a unei afecţiuni profesionale, este necesar să se ţină cont de faptul că afecţiunea profesională se consideră intervenită din vina angajatorului, dacă acesta nu va dovedi că dauna nu a fost cauzată din vina lui. Determinarea dizabilităţii şi capacităţii de muncă, la persoanele adulte şi la copii de până la 18 ani, se efectuează de către Consiliul Naţional pentru Determinarea Dizabilităţii şi Capacităţii de Muncă, cu structurile sale teritoriale, subordonat Ministerului Sănătăţii, Muncii şi Protecţiei Sociale.

În unele cazuri aparte, suplimentar la actul de examinare, poate fi solicitată concluzia inspectorului tehnic al sindicatului cu privire la factorii tehnici ce au contribuit la apariţia afecţiunii profesionale.

[Pct.28 modificat prin Hotărîrea Plenului Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova nr.2 din 26.02.2018]

29. Prejudiciul cauzat din intenţia persoanei vătămate nu se repară.

La stabilirea cuantumului prejudiciului cauzat potrivit art.1417 Cod civil cit şi la determinarea sumei indemnizaţiei unice, prevăzută pentru plată salariaţilor în cazul unui accident de muncă în conformitate cu art.18 din Legea securităţii şi sănătăţii în muncă şi Regulamentul aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.513 din

11.08.1993, instanţele de judecată vor ţine cont că culpa gravă a persoanei vătămate care a contribuit la producerea prejudiciului sau la agravarea lui, influenţează asupra mărimii despăgubirilor şi indemnizaţiei unice şi acestea pot fi reduse potrivit gradului de vinovăţie a părţii vătămate. Gradul de vinovăţie al persoanei vătămate este determinat de instanţele judecătoreşti reieşind din circumstanţele concrete ale cauzei.

În cazul producerii prejudiciului de un izvor de pericol sporit se va ţine cont de explicaţiile date în p.10 al prezentei hotărîri şi se va lua în vedere că culpa gravă a părţii vătămate manifestată prin intenţie directă sau indirectă de cauzare a daunei sănătăţii va influenţa asupra mărimii despăgubirilor şi acestea pot fi reduse proporţional gradului de vinovăţie a părţii vătămate.

La stabilirea gradului de vinovăţie a părţii vătămate se vor lua în vedere circumstanţele concrete la producerea prejudiciului, personalitatea părţii vătămate, starea lui fizică şi psihică, vîrsta, studiile, profesia, calificarea etc. Dacă partea vătămată nu a respectat cerinţele elementare de precauţiune recunoscute de toată lumea, n-a respectat regulile de securitate cunoscute şi care presupuneau posibilitatea cauzării de daune, dar era uşor încredinţată, că acestea nu vor surveni, instanţele de judecată sînt în drept să califice acţiunile ei ca pe o neglijenţă gravă ce poate influenţa asupra cuantumului prejudiciului care urmează a fi despăgubit.

Culpa gravă a părţii vătămate nu constituie temei de reducere a despăgubirilor în cazul în care prejudiciul a fost cauzat unui minor în vîrsta de pînă la 14 ani, unei persoane lipsite de capacitate de exerciţiu sau în cazul acţiunii unei forţe majore.

Se va avea în vedere că, potrivit art.1421 alin.(3) Cod civil sumele datorate pentru repararea prejudiciului cauzat sănătăţii sau prin deces pot fi indexate conform legii, iar potrivit Legii nr.278 din 11.02.1999, în cazurile respective se efectuează recalcularea despăgubirilor prin stabilirea unui coeficient individual.

[Pct.29 modificat prin Hotărîrea Plenului Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova nr.2 din 26.02.2018]

30. Se va ţine cont că, potrivit art.1416 Cod civil, nu este prevăzută calea prealabilă de percepere a despăgubirilor pentru prejudiciul cauzat prin vătămare a integrităţii corporale sau prin altă vătămare a sănătăţii ori prin deces, de aceea persoanele vătămate au dreptul de a se adresa cu acţiuni privind despăgubirile direct în instanţa de judecată.

Dimpotrivă, conform Regulamentului aprobat prin hotărîrea Guvernului nr.513 din 11.08.1993, cererea de plată a indemnizaţiei unice se depune la unitatea care poartă vina pentru accidentul de muncă sau pentru declanşarea afecţiunii profesionale.

Unitatea este obligată să examineze cererea de plată a indemnizaţiei unice şi să ia decizia respectivă în termen de cel mult o lună din ziua depunerii cererii şi a tuturor documentelor aferente.

În cazul cînd accidentatul sau o altă persoană interesată nu este de acord cu decizia unităţii privind plata indemnizaţiei unice, sau cînd nu au primit răspuns în termenul stabilit, aceştia sunt în drept să intenteze o acţiune în oricare din sediile

instanţei în a cărei rază teritorială îşi are sediul unitatea în cauză, sau de la domiciliul lor.

Prin urmare, pentru solicitarea încasării indemnizaţiei unice, care se achită doar în cadrul raporturilor de muncă, este obligatorie calea extrajudiciară de soluţionare a litigiului, nerespectarea căreia constituie temei de restituire a cererii de chemare în judecată sau de scoatere a cererii de pe rol.

Acordarea indemnizaţiei dizabilitate, indemnizaţiei de deces, indemnizaţiei pentru transferarea temporară la altă muncă, se efectuează de către structurile teritoriale ale CNAS, cu respectarea prealabilă a procedurii preliminare de soluţionare a litigiilor, adică prin adresarea persoanei îndreptăţite asigurătorului (CNAS), decizia căruia poate fi contestată în instanţa de judecată.

[Pct.30 modificat prin Hotărîrea Plenului Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova nr.2 din 26.02.2018]

31. Obligaţia de reparare a prejudiciului cauzat se naşte în momentul în care sunt întrunite toate condiţiile de răspundere civilă delictuală şi se prescrie în termen de 3 ani.

În cazul în care persoana obligată să repare prejudiciul şi persoana prejudiciată negociază asupra prejudiciului care urmează să fie reparat, cursul prescripţiei se suspendă pînă cînd una din părţi nu va renunţa la negociere (art.1424 CC).

La declararea de către persoana vătămată a unor pretenţii privind despăgubirile pentru prejudiciul cauzat sănătăţii după expirarea a trei ani din ziua cînd ea, conform deciziei expertizei medicale a vitalităţii sau a expertizei medico-legale, a fost recunoscută că are nevoie de ajutor în legătură cu deteriorarea sănătăţii, calcularea despăgubirilor se efectuează în termenul general de prescripţie.

Reclamat în cauzele privind recuperarea daunei cauzate salariatului prin mutilare sau prin alte vătămări ale sănătăţii este unitatea cu care victima se află în raporturi de muncă.

Răspunderea pentru repararea daunelor cauzate victimei nu poate fi pusă pe seama statului în persoana organului financiar, dacă cauzatoare de daună este o organizaţie finanţată de la bugetul public. Răspunderea nemijlocită în asemenea cazuri o va purta unitatea respectivă.

În acelaşi timp se va ţine cont de faptul că, prin prevederile dispoziţiilor finale şi tranzitorii din Legea asigurării pentru accidente de muncă şi boli profesionale despăgubirile pentru accidente de muncă şi boli profesionale, stabilite pînă la intrarea în vigoare a legii menţionate (23 septembrie 2000, legea a intrat în vigoare după 6 luni de la data publicării, publicată în M.O., nr.31-33/142 din 23.03.2000), se păstrează în cuantumurile stabilite şi se plătesc de către întreprinderile şi organizaţiile vinovate de producerea accidentului de muncă ori de survenirea bolii profesionale, sau de succesorii acestora, iar în lipsa lor – de către organele teritoriale ale CNAS din mijloacele bugetului de stat, cu drept de indexare în conformitate cu legea.

Astfel, în cazul lichidării angajatorilor, inclusiv şi prin procesul de privatizare, în lipsa succesorilor de drept, despăgubirile persoanelor îndreptăţite se acordă din sistemul public de asigurări sociale prin intermediul CNAS.

32. Pentru confirmarea pretenţiilor acţiunii reclamantul trebuie să prezinte:

- dovezile despre vinovăţia cetăţeanului, întreprinderii sau organizaţiei (actul despre accidentul de muncă; raportul organelor abilitate cu funcţii de control şi supraveghere asupra stării protecţiei muncii şi respectării legislaţiei muncii referitor la cauzele ce au provocat vătămarea sănătăţii; sentinţa, hotărîrea instanţei judecătoreşti, decizia procurorului, hotărîrea despre sancţiunea administrativă sau disciplinară aplicată persoanelor vinovate ş.a.);

- datele necesare pentru stabilirea cuantumului de compensare a daunei şi perioada de percepere (adeverinţa despre salariul mediu anual sau lunar al victimei, calculat în modul stabilit de lege, sau despre salariul mediu pe ţară în luna respectivă – în dependenţă de temeiurile acţiunii; adeverinţa despre mărimea indemnizaţiei plătite pentru incapacitatea temporară de muncă, adeverinţa despre mărimea pensiei pe care o primeşte sau despre dreptul la aceasta dacă pensia nu se stabileşte; raportul organelor de expertiză medicală a vitalităţii referitor la stabilirea gradului de pierdere a capacităţii de muncă, necesitatea îngrijirii generale sau speciale din partea altcuiva şi necesitatea altor cheltuieli suplimentare pentru tratament; adeverinţa despre faptul că minorii care au împlinit vîrsta de 16 ani învaţă);

- documentele ce confirmă dreptul de a primi indemnizaţia unică în caz de deces al lucrătorului (buletinul de identitate, copiile certificatelor de deces, de căsătorie, de moştenire a copiilor, adeverinţa despre salariul mediu anual al decedatului şi componenţa familiei lui, copia hotărîrii respective a instanţei judecătoreşti ş.a.).

La cererea părţilor instanţei judecătorească poate solicita şi alte dovezi.

Dovezile prezentate urmează a fi verificate şi apreciate în ansamblul lor.

33. Se va ţine cont de faptul că repararea pagubei cetăţenilor Republicii Moldova, pricinuite sănătăţii lor în urma catastrofei de la Cernobîl, se reglementează şi se asigură prin Legea privind protecţia socială a cetăţenilor care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl din 30 ianuarie 1992, precum şi prin alte acte normative adoptate conform acestei legi.

Repararea daunei cauzate sănătăţii în legătură cu executarea obligaţiilor de serviciu unor categorii de persoane (militari, poliţişti, procurori, judecători ş.a.) sînt reglementate de legile speciale respective şi concomitent de prevederile Codului civil.

34. Se va avea în vedere că în caz de asigurare facultativă a vieţii şi sănătăţii persoanelor vătămate, recuperarea despăgubirilor de către companiile de asigurare a sumelor, conform contractelor ce asigurare facultativă, nu influenţează asupra cuantumului despăgubirilor atribuite conform normelor prevăzute de Codul civil.

35. Dacă prejudiciul s-a cauzat prin vătămare corporală sau deces, în contextul existenţei unui contract de răspundere civilă obligatorie pentru pagube produse de autovehicule, în cadrul căruia persoana responsabilă de producerea accidentului cauzator de prejudiciu are calitatea de asigurat, dauna cauzată terţelor

persoane se va repara în condiţiile, modul şi cuantumurile stabilite de Legea cu privire la asigurarea obligatorie de răspundere civilă pentru pagube produse de autovehicule nr.414-XVI din 22.12.2006.

[Pct.35 introdus prin Hotărîrea Plenului Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova nr.10 din 22.12.2008]

36. În conformitate cu art.1415 Cod civil persoana care a reparat prejudiciul cauzat do o altă persoană prin vătămare a integrităţii corporale sau prin altă vătămare a sănătăţii ori prin deces, are dreptul la acţiune de regres împotriva acesteia în mărimea despăgubirii plătite persoanei vătămate, dacă legea sau contractul nu prevede altfel.

37. Odată cu adoptarea prezentei hotărîri se abrogă hotărîrea Plenului Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova "Cu privire la practica aplicării legislaţiei ce reglementează repararea daunei cauzate sănătăţii" nr.9 din 1998 modificată prin hotărîrea Plenului Curţii Supreme de Justiţie a RM nr.38 din 20.12.1999.

PREŞEDINTELE CURŢII
SUPREME DE JUSTIŢIE **Valeria ŞTERBEŢ**

Chişinău, 4 iulie 2005.
Nr.6.